

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: D74, J15, N45 * ID:448 K:238**

<http://www.akademikbakis.org>

EKİM DEVRİMİ'NE AÇILAN KAPI: RUS MODERNLEŞMESİ

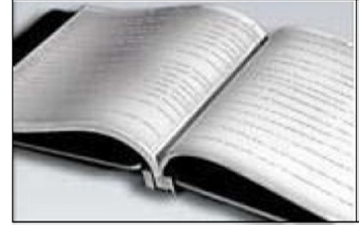
Melih COŞGUN

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve

Kamu Yönetimi Bölümü

Özet: Rusya, Batı'da meydana gelen değişim ve dönüşüm süreci olan moderniteyi kendi dinamikleri dâhilinde değil de elitler elinden yürütülen bir proje olarak yaşamıştır. Avrupa'nın dışında kalmış ve bu modernleş(tir)me çabasını Avrupalılaştırma veya Batılılaştırma olarak kavramsallaştırmıştır. Avrupa ile olan ayrışmanın yanı sıra içeride yönetici elitler ve toplumun önemli kesimini oluşturan köylüler (muşik) arasında da büyük bir uçurum göze çarpmaktadır. Bu durum ise modernleşme projesi ile birlikte daha derinleşmektedir. Çalışmada, modernleşme projesi süresince Rus yurttaşları olan köylülerin toplumsal durumunu ortaya koyup, zaman içerisinde özgürlüğe daha yakın konumlarının serfliğe doğru kaymasıyla birlikte toplumun buna verdiği tepkilere değinilecektir. Bu inceleme esnasında modernleşme öncesi ve sonrasında Rus yurttaşlarının toplumsal konumlarına ve isyanlara değinilecektir. Sonuç olarak da; Rus modernleşme projesinin Ekim Devriminin önemli bir mihenk taşı olduğu, tek başına devrime neden olduğu söyleminde kaçınarak bunun yerine nedenlerden önemli bir tanesi olduğu vurgusu dâhilinde, devrime giden yolu açtığı kanısına varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Modernleşme, Rus Modernleşmesi, Devrim, Özgürlük, Muşik

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: D74, J15, N45 * ID:448 K:238**

<http://www.akademikbakis.org>

THE GATEWAY TO THE OCTOBER REVOLUTION: RUSSIAN MODERNIZATION

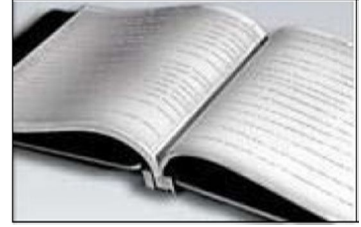
Abstract: Russia lived modernity which was occurring in the West as change and transformation process, not only within own dynamics but also by the hands of elite as a project. Russia has stayed out of Europe and they conceptualized as Europeanization or Westernization their modernization effort. Russia's historical and sociological context felt itself outside of Europe have two major reasons are: This divergence with Europe as well as inside the ruling elite and the peasants constitute important segments of society (muzhik) are observed a large gap in between. This situation is deeper with modernization project. Russian modernization efforts were including Trimberger “top-down revolution” classified during Tsarist regime but later with the revolution of October 1905, this classified has shifted to Barrington Moore’s “communism” to modern society. During this examination, Russian citizen’s social positions and rebellion before and after modernization in Russia. As a result, October Revolution is important milestone of Russian modernization Project, avoiding discoursing of alone caused to revolution but emphasis one important reason to revolution, summary this situation has paved the way to revolution.

Key Words: Modernization, Russian Modernization, Revolution, Freedom, Muzhik

1. Giriş

Modernleşme süreçlerinde, geleneksel toplumlardan çağdaş toplumlara geçiş aşamalarında, ayrıklaşmanın önemli dinamikleri arasında farklı ülkeler, farklı başlangıç noktaları ve zamanları, yönelimlerin yoğunluğu, iç ve dış faktörler etkili olmuştur (Ivanov, 2007: 433). Buna paralel olarak kendine özgü bir modernleşme süreci takip eden Rusya, toplumsal devrimle sonuçlanan (İngiltere ve Prusya’nın aksine diğer yandan Çin ve Fransa örneklerine benzer bir biçimde süregelen dönüşümle) modernleşme projesini sürdürmüştür (Skocpol, 2004, 298–299). Rus modernleşmesinin dikkat çeken diğer yanı ise Trimberger’in önemle üzerinde durduğu “tepeden inme devrimler”, Rusya’nın çarlık rejiminde uygulanmaya çalışılan modernleşme

siyasalarını tanımlamaktadır (Trimberger, 2003: 12). Çarlık döneminde batılılaşmayı, yönetimin en üst kademesindeki çar ve onun katı bürokrasisi elinden yürüten Rusya, sonraki dönemlerde 1905 Ekim Devrimi’yle birlikte bu sınıflandırmanın temeli Moore’un modern topluma geçiş aşamasında kullanılan “komünizm” sınıflandırması temeline kaymıştır (Moore, 2003: 481). Çalışma bağlamında, Çar I. Petro tarafından “Avrupalılaştırma” olarak nitelendirilen Rus modernleşmesinin toplumsal etkilerine değinilip, bu etkiler neticesinde meydana gelen toplumsal isyanların nedenleri tartışılacaktır. Modernleşme süreci, “tepeden inme devrimler” mantığına uygun biçimde dayatılan siyasalar neticesinde bir reaksiyon olarak ortaya çıkan toplumsal devrim ile sonuçlanacaktır.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: D74, J15, N45 * ID:448 K:238**

<http://www.akademikbakis.org>

2. Modernleşme Kavramı Üzerine

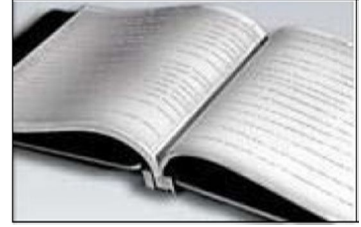
Modernleşme süreci en genel anlamıyla 15. yüzyılın sonlarında Batı Avrupa’da başlayan, aktüel olarak dünyanın bütün bölgelerine yayılan büyük ölçekte bir dönüşüm sürecidir (Ward, Rustow, 1964: 3). Heper ise tanımı biraz daha spesifik hale getirerek, modernleşmeyi, bir toplumun kendisine göre daha ileride olan diğer topluma belirli özellikleri ve kurumları transfer ederek benzeme çabaları olarak tanımlar (Heper, 1973: 48). Metin Heper’in söylemine yakın bir tanımlama da S. N. Eisenstadt tarafından yapılmıştır; modernleşme, modern diye adlandırılan yeniliklerin Batı-dışı toplumlar tarafından talep edildiği süreçtir (Eisenstadt, 2007: 11).

Modernleşme, eski ve geleneksel toplumların, modern olmalarına ve moderniteye ulaşmalarına olanak veren bir süreçtir. Sınırları genişleyen kapitalist dünya pazarının hızlandırdığı bilimsel ve teknolojik keşiflerle yeniliklerin, nüfus hareketlerinin, ulus-devletleri ve kitlesel hareketlerin doğuşuyla birlikte ortaya çıkan sosyo-ekonomik değişimlerin toplamıdır (Cevizci, 1999: 603).

Genel anlamda modernleşmeye özelde ise Osmanlı modernleşmesine ayrı bir önem atfeden İlber Ortaylı ise modernleşme için yapılan; “gelişmiş toplumların bir takım özelliklerinin az gelişmiş toplumlarca alınması” şeklindeki tanımın, modernleşmeyi anlamak için yetersiz kalacağına kuvvetlice işaret etmiştir.

Ortaylı, modernleşmenin dış dünyanın zorlamasıyla gelişen bir süreç olmadığını, yaşamın kalıplarının sadece buharlı makinelerle, limanlarla, demiryollarıyla ve bankalar ile yön değiştirdiğini iddia etmenin yersiz kaldığını belirtmiştir. O, bu modernleşme adı verilen sürecin toplumsal olguların ve bağların göz ardı edilerek tanımlanamayacağını söylemektedir (Ortaylı, 2009: 15).

Şerif Mardin de ‘Türk Modernleşmesi’ eserinde modernleşmenin tanımını şöyle yapmıştır (Mardin, 2011: 25–28): Modernleşme, Batı Avrupa’da feodalizm olarak nitelendirilen yapının çöküşüyle başlayan, sanayileşme, burjuvazinin gelişmesi ve siyasi hakların toplumun daha geniş kısmına yayılması gibi unsurları kapsayan, toplumların hem farklılaştığı hem de merkezileştiği bir süreçtir. Bu süreçte toplumun bazı fonksiyonları merkezde toplanmış, diğer yandan da yeni gruplar doğmaya başlamıştır. Bununla birlikte ulaşım ve haberleşme ağları da gelişmiştir. Bahsedilen gelişim sürecinde sermayenin de el değiştirmesiyle birlikte kapitalizm de kavramsal düzlemde sıkça işlemselleşir olmuştur. Modernleşmeyi, kültür değişim süreci olarak nitelendiren Halil İnalçık kavramın içeriğini derinleştirirken, Avrupa’da Rönesans ve Reform hareketleriyle başlayan, bireyin geleneklere isyanı, bireyin düşünce, inanç ve üretim çabalarında merkezi otoriteden bağımsız iradesini temsil etme tanımlamasını kullanmıştır (İnalçık, 2006: 289–293).

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

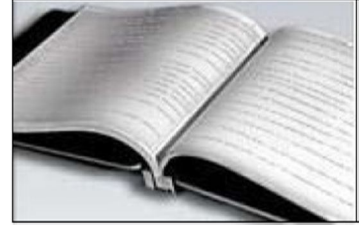
JEL KOD: D74, J15, N45 * ID:448 K:238**

<http://www.akademikbakis.org>

Köker'de, modernleşmeyi geniş kapsamlı bir değişim süreci olarak değerlendirmektedir. Batılı olmayan toplumların kendi değişim süreçlerini açıklamak için kullanılan kavram da modernleşmedir. Modern olmayan toplumların modernleşebilmeleri için bir takım şartları yerine getirmesi gerektiği düşünülmüştür. Bilime ve teknolojiye inançlı, yeniliğe ve değişime açık, yalnızca kendi sorunlarına değil toplumdaki diğer bireylerin de sorunlarına duyarlı, çevresiyle uyum içinde yaşayan modern insan, modern toplumda insan-doğa ve insan-insan ilişkilerinin düzene oturtulması ve son olarak yine modern toplumda iktisadi ve siyasi ilişkiler modernleşmenin önemli göstergeleri olmuştur. Modernleşen toplumların zaman içerisinde birbirlerine benzeyeceğini iddia eden Köker, modernleşmeyi geriye çevrilemez ve kaçınılmaz değil ama arzulanan bir süreç olarak tanımlar (Köker, 2009: 39–50). Modernleşme terminolojisini değerlendirirken pek çok farklı açılardan getirilen tanımlamalar dikkat çekicidir. Özellikle siyasal alanda modernleşme, iktisadi alanda modernleşme, toplumsal alanda modernleşme ve kültürel alanda modernleşme kavramları ve modernleşmenin hangi değerler üzerinde/n yükseldiğine değinmek ayrı bir önem kazanmaktadır.

Cevizci, modernleşme kavramını farklı disiplinlerden değerlendirmenin mümkün olduğunu söylemiştir. Bunlardan ilki, bireylerin yönetime daha fazla katılımını öngören, katılımcı karar verme sürecini

destekleyen bir takım kurumların, siyasi partilerin ve parlamentoların gelişimini içeren siyasi bakımdan modernleşmedir. Ulusçu ideolojilere ve sekülerleşmeye paralel şekillenen modernleşme kültürel bağlamda modernleşme olarak kavramsallaştırılmıştır. Ekonomik açıdan modernleşme ise ileri teknolojinin kullanımı, uzmanlaşma işbölümünün artması, ticaret kolaylığıyla biçimlenen temel iktisadi değişimleri ifade etmektedir. Son olarak toplumsal açıdan modernleşme, toplumdaki geleneksel bağların ve otoritenin gerilemesi, kentleşmenin ve okur-yazarlığın artışı gibi eğilimleri içermektedir. Modernleşme bir anlamda da burjuva devletine dönüşüm süreci olarak özetlenmektedir (Cevizci, 1999: 603–604). Abercrombie'den aktaran Fahrettin Altun, modernleşme sürecini benzer şekilde yorumlamıştır. Modernleşmenin dört boyutundan bahsederken siyasal modernleşmeyi bu dört boyuttan ilki olarak belirlemiştir. Parlamento, oy hakkı ve katılımcı karar vermeyi kapsayan siyasal kurumların varlığı ile siyasal modernleşmeyi tanımlamıştır. Kültürel modernleşme ise laikleşmeyi ve milliyetçi ideolojiyi içermektedir. Ekonomik modernleşme olarak değindiği ve diğer düşünürlere farklı olarak endüstrileşme ile bir tutmadığı bu kavramın içeriğini ise ticari yeteneklerin ve uzmanlaşmanın artması, yeni yönetim tekniklerinin oluşumu ve teknolojinin ilerlemesi kavramları ile doldurmuştur. Toplumsal modernleşmede özellikle geleneksel otoritenin zayıflamasına ve kentleşme

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: D74, J15, N45 * ID:448 K:238**

<http://www.akademikbakis.org>

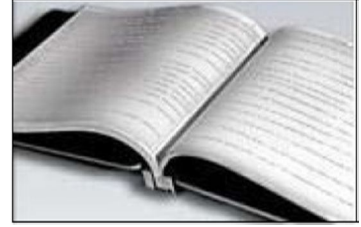
olgularına vurgu yapmıştır (Altun, 2005: 12–13).

Abel Jeannierre, modernleşmeyi çeşitli aşamalardan oluşan bir süreç olarak değerlendirmiştir. Newton'un düşünceleriyle başlayan 'yeni bilim'e ve pozitivist anlayışa değer veren bilimsel modernleşme, bu sürecin ilk aşaması olmuştur. Akabinde siyasal modernleşmeyle devam eden süreç, siyasal katılım ve anayasal mekanizmayla şekillenen modern devleti (ulus-devlet) içermektedir. Genel anlamda sekülerleşmeyle toplumsal dönüşümünü sağlayan kültürel modernleşme de diğer bir evreyi oluşturmaktadır. Son aşama ise endüstriyel modernleşme adı altında elle kullanılan küçük aletlerden, buharla çalışan makinelere geçişi simgeleyen makineleşme sürecidir (Jeannierre, 2000: 16–18).

Ezcümle, modernleşme sürecini kavramsallaştırmak için kullanılan argümanların bir kaç küçük fark dışında birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bu kavramsallaştırma evresinde, Avrupa içerisinde vuku bulan modernleşme süreci, Batı-dışı toplumlar tarafından transfer edilirken, bu süreci talep eden yöneticilerce farklı şekillerde adlandırılmıştır. Öyle ki, "daha iyi ve mutlu bir yaşam özlemi" çağrıştıran modernleşme olgu ve kavramı için batılılaşma, çağdaşlaşma, Avrupalılaşma, muasırlaşma, garplaşma, gibi terimler de kullanılmıştır (Kocabaşoğlu, 2009: 13).

3. Modernleşme Projesi Öncesi Rus Toplumsal Yapısı

Rus toplumunun tarihsel devinim içerisindeki dönüşümünün tamamına, çalışmanın bütünlüğünü bozacağı endişesi ile değinilmeyecektir. Diğer yandan modernleşme sürecinin öncesindeki toplumsal yapıya kısa fakat konsantre bir giriş önemli görülmüştür. Ruslar ormanlık bölgelerde, bataklık kıyılarında, nehir ve göl kenarlarında evleri olmasına rağmen ekilecek toprağın az olmasından dolayı göçebe bir hayat sürmüşlerdir. Onların, yapılan savaşlarda alınan esirleri köle olarak sattığı ama toplumun kendi iç dinamikleri içerisinde sınıfsal anlamda bir köle sınıfının bulunmadığı belirtilmelidir. Eski dönemlerden beri süregelen halk temsilcilerinden oluşan 'veçe' olarak nitelendirdikleri bir meclis mevcuttur (Acar, 2009: 18–26). Rus toplum hayatını doğrudan etkileyen unsurlar; Ortodoksluk ve Kiril alfabesi seçiminin yanı sıra, Rus toprak düzeninin feodal yapıda olmayışıdır. Halk gerek 'de facto' olarak gerekse 'de jure' olarak özgürdü. Rus toprakları Avrupa feodal düzeniyle parçalanmışlık bağlamında benzerlikler gösterse de halk özgür idi. Yani: Batı feodalizmindeki gibi "kölelik" ile "özgürlük" arasında sadece özgürlük-altı statüye karşılık gelen "serflikten" uzak bulunuyorlardı. Knezlerin toplumsal yapı içerisindeki yeri ele alınca ve diğer yandan coğrafî – ekonomik gelişmeler de tartılınca Rus toprak düzeninin feodalizm olmadığı iyice belirginlik kazanmaktadır (Kurat, 2010: 21–37). Rus halkı 1480

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: D74, J15, N45 * ID:448 K:238**

<http://www.akademikbakis.org>

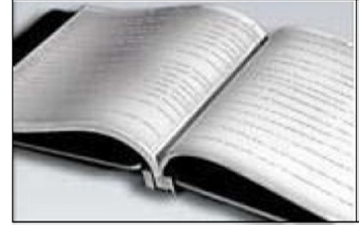
yılında yeni bir toprak reformuyla karşı karşıya kalmıştı. ‘Votçına’ adı verilen toprak sisteminde toprak babadan oğla geçmiyor, devlet işlenecek araziye görevleri gereğince köylüye veriyordu ama toprağın asıl mülkiyeti yine devlette kalıyordu. Böylelikle 1–2 milyon hektar toprak halka dağıtılmış ve bu yeni düzene ‘pomestye’ denilmiştir (Milner-Gulland, Dejevskiy: 1993: 59–61).

Rus köylüsünün bu özgür hali 15. Yüzyılın sonu itibariyle değişmeye başlamıştır. 1497 yılında III. Ivan döneminde çıkarılan bir kanunname ile boyarların güç kazanmasıyla birlikte köylüler için toprağa bağlı kölelik olarak nitelendirilen serflikin ilk tohumları atılmış oldu. Rus köylüsü için önemli bir dönüm noktası köylü serflikin kanunlaştırılması olmuştur. Köylülerin toprağa yerleşmesi bir takım şartlara bağlanmış ve bir nevi ortakçı statüsüne geçilmiştir. Özellikle boyarların topraklarında çalışan köylüler, ayrıca vergi ödemek zorunda kalmışlardır (Kollmann, 2009: 61–62). Köylü serfleştirilmenin ardından asıl önemli sorunlarla Korkunç Ivan yönetiminin hüküm sürdüğü yıllarda yaşamıştır. Aristokrasi zümresinin tasfiye edildiği, ahalinin de iç bölgelerden uzaklaştırıldığı bu dönemde boşalan bölgelerde toprağı ekecek kimse kalmadığı için halk yiyecek sıkıntısı da çekmiştir (Parmele, 2011: 24–32). Durumu bu denli kötüye giden Rus ahali 1607 yılının Ekim ayında Rusya topraklarında boyarların ve köylülerin içerisinde bulunduğu kötü şartları lehine kullanmaya çalışan tüccarların tahakkümünü kırmak ve

köylüleri köle durumuna sokan kanunları kaldırmak maksadı ile ilk büyük köylü isyanını ‘Bolotnikov İsyanı’ nı çıkartmıştır (Vernadsky, 2010: 134–138).

“Güçlükler Dönemi” olarak nitelendirilen bu süreç, Rus toplumsal yapısında isyanlarla şekillenmiş bir dönemdir. Romanov ailesinin yönetimin başına geçmesiyle birlikte anarşi son bulmuştur. 1628 yılında, bir köylü olan Vasili ile toprak sahibi olan Lavrentii arasında imzalanan anlaşamaya göre, Vasili toprağı işlemeye, üzerine bir ev yapmaya, her hangi bir suça karışmamaya, vergi ödemeye dair verdiği sözün karşılığında gönüllü olarak serf olmayı kabul etmiştir. Bu olay ile birlikte Rusya’da feodalizm tamamlanmış ve serflik artık yerleşmiştir. Halk feodalizme ilk tepkisini 1648 yılında çıkardığı bir isyanda gösterse de asıl önemli ayaklanma 1671 yılında tarihe ‘Razin Ayaklanması’ olarak geçen isyan olmuştur (Acar, 2009: 122–134).

Toplumsal yapının önceleri tarıma ve avcılığa dayalı olduğu Rusya’da, Moğol istilas ile yavaş yavaş kurumsallaşmaya evrilen ekonomik düzenden bahsetmek mümkündür. Moğol hâkimiyetinin kırılmaya başladığı süreçte ise savaşlar nedeniyle ağır vergi yükünü kaldıramayan köylü, özellikle değişen yapıyla birlikte feodalizme evrilen toplumsal yapının çetin ve güç şartlarının iliklerine kadar işlemesiyle isyan etmiştir. Kabul edilen pek çok hukuki belgenin Rus toplum yapısına uymadığı söylemek mümkündür. Ayaklanmaların toplum içerisinde nicelik

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: D74, J15, N45 * ID:448 K:238**

<http://www.akademikbakis.org>

bağlamında en fazla yeri olan köylülerce başlatılmasının temel nedenlerinden birisi de budur (McNeill, 2005: 509).

4. Rusya'nın Modernleşme Dinamikleri

Modern kavramı; 16. yüzyılın son çeyreği ve 17. yüzyılın başlarından önceleri toplumsal bir dönüşümü tanımlamak için kullanılmıştı. Bu yüzyıllardan itibaren epistemolojik açıdan bilimin, ekonomik açıdan kapitalizmin, sosyal-kültürel açıdan yeni sınıfsal hareketlenmelerini, dini açıdan teorikte Hıristiyanlığın, pratikte papalığın ve klarikos sınıfının gücünün gerileyişini ve siyasi açıdan modern siyasal alanın doğuşu ve modern ulus-devletin gelişimini ifade etmektedir. Bu tarihsel ve kavramsal farklılaşmaların coğrafi doğum yeri ise Batı olmuştur. Avrupa'nın bu bağlamda gelişmesi Batı-dışı toplumların¹ Batı'yı model almasını ve Batı yönünde ilerlemesine neden olmuştur². İş bu noktada Rusya, 12. Yüzyılda Ortodoksluğu benimseyerek öncelikle Katolik olan Avrupa'dan, daha sonra ise 16. Yüzyıl ile birlikte Protestan olan Avrupa'nın kimi

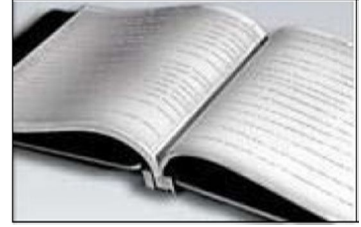
bölgelerinden de uzaklaşmıştır. Buna paralel olarak Kiril alfabesinin kabulü, dini bağlamda uzaklaşılan Avrupa'dan kültürel kopuşa da neden olmuştur (Kurat, 2010: 21–26). Fakat Rusya'nın Batı'ya yakın olmasına ve çeşitli vesilelerle münasebetler kurmasına rağmen modernleşme konusunda biraz geç kaldığını söylemek mümkündür. Kurat bu durumu şöyle açıklamaktadır (Kurat, 2010: 239–241); “Ruslar, 18. yüzyılın başlarına kadar Avrupa'nın kendilerinden daha üstün olduğunu kabul etmediler. Modernleşmek veya batılılaşmak için ise ön koşullardan biri Batı'nın üstünlüğünü kabul etmektir. Diğer taraftan Ruslar gerek dini bağlamda gerekse toplumsal açıdan bu yüzyıla kadar kendilerini üstün gördüler.” Buna ek olarak 1610 yılında Batı'nın Rusya'yı işgal etmesi Avrupalılaşmaya yaklaşmış olan Rusya'nın Batılılaşmasını neredeyse yüz yıl geciktirmiştir³ (Toynbee, 1952: 4).

Rus toplumunda modernleşme öncesinde yapısal bir takım reformların evvelinde fikrîsel bağlamda gelişmeler yaşanmıştır ki bu durum reformların modernleşme hamlesine dönüşmesinde önemli rol oynamıştır. Düzeni eleştiren bu düşünce akımları, Batı'nın ilerleyici düşüncesine

¹ Batı-dışı toplumların modernleşme süreçlerine ilişkin önemli ayrımlar için bkz. Nilüfer Göle, Batı Dışı Modernlik: Kavram Üzerine (Ed.) U. Kocabaşoğlu, Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt 3, Modernleşme ve Batıcılık içinde, İletişim Yayınları, İstanbul, ss. 56–67.

² Rusya'nın (sadece Rusya'nın değil Batı'yı model alan diğer toplumlarında) modernleşmeye çalışırken gösterdiği çabayı sadece az gelişmiş toplumların, gelişmiş toplumun özelliklerini alması şeklinde yalınlanmanın yanlış olduğuna vurgu yapılmaktadır (Ortaylı, 2009: 15–17).

³ Ortaylı ise Rusya'nın geç batılılaştığı söylemini kabul etmiyor, Rusya'nın seçkin sınıfında hümanizmaya, Avrupa kültürüne eğilim ve Avrupa tarzının eğitim, kılık, kıyafet vb. alanlara işlediğini belirtiyor (Ortaylı, 2009: 26). Hughes'ten aktaran Acar ise etkili kurumların başka kültürlerden ödünç alınması anlamından 'Avrupa tarzı modernliğin' 17. yüzyılda Petro döneminde başladığını belirtir (Acar, 2008: 62–63).

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: D74, J15, N45 * ID:448 K:238**

<http://www.akademikbakis.org>

tedbirli yaklaşmayı tercih eden ‘Slavofil’ler, dini hayatı yeniden düzenleyen 17. yüzyıl ortalarında yapılan reformları benimsemeyen ‘Raskolnikler’dir (Riasanovsky, 1992: 3–8). Rusya’nın modernleşme hareketleri olarak adlandıramayacağımız fakat toplumsal, askeri, yönetsel, hukuki alanları düzenlemeye yönelik bir takım reform girişimlerinde bulunduğu söylenebilir. Toplumsal manada sınıfsal düzenlemelerin yapılmaya çalışıldığı, askeri alandan özellikle Avrupa’dan gelen savaş eğitmenleri, askeri ihtiyaçları gidermek için kurulan fabrikalar, dini kitapların basımı için işlerlik kazanan matbaalar Rusya’nın reform çabalarına örnek olarak gösterilebilir (Kurat, 2010: 241–243).

Büyük Petro dönemine kadar yöneticiler tarafında özellikle askeri ve toplumsal hayatı düzenlemeye yönelik küçük reformist adımlar atan Rusya artık modernleşme adına aradığı fırsatı yönetime geçmeden önce Avrupa seyahatini tamamlayana ve Batı’yı gerçek anlamda Rusya’ya taşımak isteyen Petro ile bulmuştu.

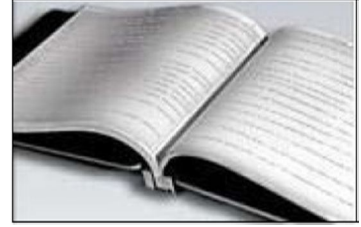
5. Toplumsal Yapı, Rus Modernleşmesi ve Köylü İsyanları

Rus modernleşme süreci yalnızca siyaset bilimi perspektifinden modernleşme ile ilişkilendirmeye çalışılırsa; ekonomik, toplumsal ve sosyal açılara dem vurulmaz ise kavranması güç hale gelebilir. Rus modernleşmesini değerlendirirken siyaset bilimi bağlamında modern

kavramı, “modern devlet” olgusu ön plana çıkartılacaktır (Jung, Piccoli, 2004: 20–27). İktisadi konulara değinirken ise kapitalist süreçle ilişkilendirilecek (Çetin, 2003: 1–2), Diğer yandan toplumsal ve sosyal alana ilişkin veriler de “modern” kavramının önemli bir göstergesi olan sekülerizm ile değerlendirilecektir (Berkes, 2011: 17–18). Çalışma bağlamında ise siyaset bilimi açısından ve ekonomik açıdan değinmeden, toplumsal alanda yürütülen modernleşme siyasaları ve bu siyasalar neticesinde köylülerin toplumsal yaşamındaki değişim ve isyanlara değinilecektir.

Rus modernleşmesinin başlangıcında yer alan en önemli figür olarak I. Petro’yu göstermek mümkündür. Petro yalnızca Rusya’yı modernleştirmekle kalmadı toplumsal bir devrim de (social revolutions) gerçekleştirdi. Modernleşmenin ardından oluşan yapının temel özelliklerini; askeri ve merkezden yönetim, tarihsel süreç içersinden gelen yaygın olmayan köylü ayaklanmaları ve siyasi hareketlenmelerin sıra dışı olmadığıdır (Skocpol, 1976: 178). Bürokratik ve yönetsel anlamda geleneksel Rus siyasi anlayışından radikal kopuşlar olmuştur. Toplumsal ve bürokratik problemlerin çözümü için pek çok yapı geliştirilmiştir. Rus toplumunun ilerleyişini destekleyen önemli olgulardan bir tanesi organize olmuş devlet bürokrasisidir (Rowney, 1982: 87).

Rusya’nın modernleşme serüveninin başlangıç tarihi ise 1678 yılında Avrupa

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: D74, J15, N45 * ID:448 K:238**

<http://www.akademikbakis.org>

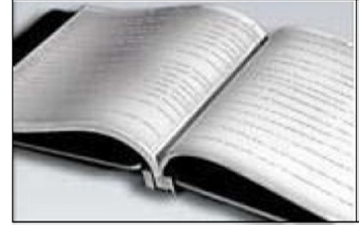
başkentlerini geziye çıkan ve orada tecrübe ettiklerini kendi ülkesinde uygulama fikrine haiz olan Petro'nun, 1698 yılında 'streltsi' ayaklanmasıyla gezisini yarıda keserek Rus yeniçerilerini lağvetmesine sabitlenebilir. Modernleşmenin sembol yeri olarak ise 1703 inşasına başlanan St. Petersburg olup ayrıca bu şehir daha sonra başkent olarak Rusya'nın Avrupa'ya açılan penceresi konumuna gelmiştir (Belge, 2009: 43–45).

Toplumsal bir sistem olarak geçmişten beri var olan 'sosloviy' (malikâne), Korkunç Ivan döneminde bağımsız soyluların zarar göreceği şekilde yeniden düzenlenmiştir. Daha sonraki dönemlerde soylular bu baskıcı rejimden kurtulmak üzere girişimlerde bulundularsa da başarılı olamadılar (Moore, 2003: 484). II. Katerina zamanında ise bu soylu grupların durumlarını iyileştirmek için yapılan reformlar halkı çok rahatsız etmiş ve Pugaçev İsyanı patlak vermiştir. 1773–1775 yılları arasında devam eden isyan yine köylülerin başlattığı bir isyan olarak tarihe geçti. II. Katerina bu isyanı çok kanlı şekilde bastırmıştır ama bu isyan örnek alınarak daha sonraki yıllarda yine pek çok isyan gerçekleştirilmiştir (Kaya, 2010: 47).

“Aristokratların Ayrıcalıkları” isimli yeni bir kanun düzenleyen II. Katerina, aristokratların Petro döneminde kaybettikleri bir takım haklarını onlara iade etti. Bunun nedenini ise İmparatorluğun en karışık durumlarında bile aristokratların sadık kaldığını ve hükümete verdikleri destek olarak göstermiştir (Acar, 2008:

75). Toprak mülkiyetini doğrudan tanıyan ilk yasa olarak dikkat çeken 'soyluluk yasası' 1785 ilan edildiğinde toprak sahiplerine önemli haklar tanınmıştı (Parmele, 2011: 154). Yönetiminin ilk yıllarında özgürlükçü eğilimler gösteren Aleksandr, Rusya'da köylü serflüğünü kaldırmayı planlamıştır. Diğer yandan fikirleri ne kadar ilerici olsa dahi yönetimdeki kudreti buna yeterli değildi. 1803 yılında çiftçilerin serbestliğine dair bir yasa çıkartmış olmasına rağmen daha ileri gidememiştir. Bu dönemde hukuksal olarak üzerinde durulması gereken asıl konu ise Rusya'ya bir anayasa kazandırılması için kapsamlı ve tutarlı ilk adımların atılmasıdır. Sözü edilen anayasa Aleksandr'ın başbakanı gibi görev yapan ve idari düzenlemeler ile ilgili konularda Çar'a yardımcı olan Speranskiy tarafından 1809 yılında hazırlanmıştır. Yasaların üstünlüğü ve halkın yönetime katılması gibi konuları da içeren anayasa tereddütlerle karşılanınca yasalasından rafa kaldırılmıştır. (Milner-Gulland, Dejevskiy: 1993: 114–115).

I. Pavel döneminde köylülerin omuzlarındaki yükü hafifletmek için bir takım önlemler almaya çalışmıştır. Toprak köleliğini azaltılacağını düşünerek sayıları hiçte azımsanamayacak kadar köylüyü toprak sahiplerine vermiştir. Bu durum serflerin sayısını arttırmakla birlikte toprak köleliğinin hızlı bir şekilde yayılmasına neden olmuştur (d'Encasse, 2003: 136). Bu bağlamda I. Aleksandr'ın Çar olduğu süre içerisinde, yönetimi eleştiren ve bir takım haklar isteyen gruplar oluşmaya

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: D74, J15, N45 * ID:448 K:238**

<http://www.akademikbakis.org>

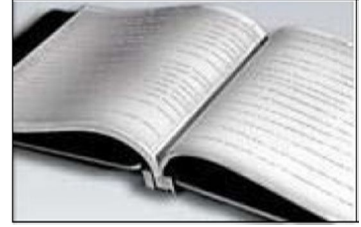
başlamıştır. Bir kısmı gizli bir kısmı ise baskıca rejime rağmen açıktan oluşumlarda bulunmuşlardır. Ortak özellikleri ise devrimci nitelikte olan grupların en önemlileri; Kurtuluş Birliği, Anarşistler, Dekabristler, Refah Birliği'dir (Riasanovsky, 2000: 343).

I. Nikola döneminde fikri hareketleri ön plana çıkmaktadır. Avrupa hayranlarının oluşturduğu grup olan 'zapandniki'ler, batıcılardır. Diğer taraftan pan-slavist akımların dillendirilmeye başladığı dönem yine I. Nikola zamanıdır. 'Slavyanofil'ler olarak bilinen bu grup her halkın kendine özgü bir varlığı olması gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Halkın ruhu, milletin ruhu gibi milliyetçi kavramlar da pan-slavist söylemlerin ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Kapitalizmin yavaş yavaş ülkenin iliklerine işlediği süreçte, ithalat ve ihracatın artması ve bunun sürekliliğinin sağlanması için buharla çalışan vapurların yanı sıra ilk demiryolu hattı da I. Nikola zamanında Petersburg – Moskova arasında inşa edilmiştir. Nikola'nın istibdat rejimine rağmen tüm dünya tarafından tanınan Gogol, Dostoyevski, Turgenyev, Lev Tolstoy, Puşkin, Griboyedov gibi çok önemli yazarlar ortaya çıkmıştır (Kurat, 2010: 326–336).

Toplumsal bağlamda Petro'nun ardından Rus halkının yaşam şeklini doğrudan etkileyen kişi Kurtarıcı Çar II. Nikolay'dır. 1861 yılında yapılan reform serflüğün kaldırılmasıyla ilgili karmaşık bir yasaydı. Köylüleri hemen özgür yapan bu yasa aslında görüldüğü kadar basit içerikli

değildi. Toprak sahiplerini de mağdur etmemeyi amaçlayan Çar, köylülerin toprak özgürlüğünü kazanabilmeleri için 20 yıldan 49 yıla kadar kademeli bir sistemden geçmesini öngörmüştür. Köylüler ise özgürleşmeyi beklerken uygulama alanı bulamayan bu yasadan memnun kalmadılar aynı zamanda soylularda yasadaki aynı şekilde hoşnutsuzdurlar. Çok geçmeden yasaya tepki olarak pek çok ayaklanma olmuştur (Milner-Gulland, Dejevskiy: 1993: 128–129).

1863 yılında üniversitelere özerklik getiren Çar 1865 yılında ise matbaaya izin vermiştir. Rus düşünsel hayatını doğrudan etkileyen bu olayların ardından Rus aydın sınıfı kendini en iyi biçimde ifade etmeye başlamıştır. Bu gelişmelere paralel olarak 19. yüzyıl ortalarında çıkan fikir akımları nihilizm, pan-slavistler, halkseverlerdir. Bu akımlara ek olarak sosyalist bir devrim gerektiğine inanan 'narodničestvo' popülist devrimci nitelikli bir düşünce akımı da gelişmiştir (Acar, 2009: 250–261). İstibdat rejiminin hâkim olduğu III. Aleksandr döneminde, üniversitelere sağlanan özerklik kaldırılıyor ve eğitim tamamı doğrudan merkeze bağlanıyordu. Fikir hayatında ise ilk Rus ihtilalcısı sayılan ve Marksist ve anarşist düşünce anlayışına sahip M. A. Bakunin bu dönemde önemli bir yere sahiptir. Sosyal-demokratlar (her ne kadar 'bolşevik, Lenin grubu' ve 'menşevik, Martov grubu' şeklinde ikiye bölünse de; bir başka deyişle çoğunluk, azınlık olarak) ciddi bir halk desteğini arkasına almışlardı. Marksizm ile yoğrulan

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: D74, J15, N45 * ID:448 K:238**

<http://www.akademikbakis.org>

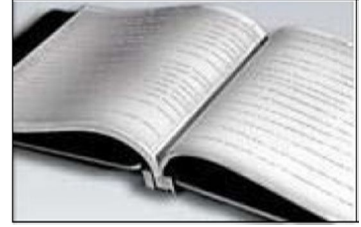
sosyal-demokratlar Rus tarihini değiştirmeye inançlıydılar (Kurat, 2010: 365–366).

Son Çar iktidarında Rus toplumunun %80'ini tarım ile uğraşan köylü oluşturmaktaydı. Geri kalan nüfus ise bu ana grupla geleneksel bağlar ile ilişkilerini devam ettirmekteydi. Bir yandan toprak koşulları ve iklim şartları nedeniyle diğer yandan tarım teknolojilerinin geliştirilememiş olması hasebiyle sanayi ve ticaret meşgalesi yüksek olan bölgeler ile tarım uğraşı vasıtasıyla geçinen bölgeler arasında uçurum giderek artmıştır (Kennedy, 1996: 273–274).

Gerek Rusya tarihi gerekse dünya tarihi açısından önemli bir gelişme olan Rus-Japon Savaşı, Rusya'da yönetim akışının baştan aşağı değişeceğinin habercisi durumundaydı. Rus-Japon Savaşı'nın ardından 1905 Devrimi gerçekleşmişti. Devrimi gerçekleştiren kadro halkın yönetimde daha fazla söz sahibi olmasını talep ediyor ve bu yönde bir devlet organı kurulmasını ön görüyordu. Halkın seçtiği temsilcilerden oluşan bir yasama meclisi olarak ortaya çıkan Duma, sosyalist devrimci partilerin faaliyetleri ve sorunları çözmekten uzak çekişmelerin yaşandığı bir mekân olarak değişmeye başlamıştır. Pek çok tartışmanın ardından 1906'da ilk Duma, 1907'de ise ikinci Duma açıldı. 1912'ye kadar da üçüncü Duma hukuki geçerliliğini sürdürdü. Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı Rus toplumunda artan oranda hoşnutsuzluk yarattı ve 1917'nin Mart ayında Nikolay tahttan

çekildiğini açıkladı. Bolşevikler halka kendi kaderlerini kendi iradeleriyle tayin etme hakkının verileceğini duyurdu ve Ekim 1917 yılında ikinci bir devrimle Bolşevikler iktidarı ele geçirdi (Acar, 2009: 353–367).

Rusya, yönetim gelen Çar'ların kendi rejimleri döneminde bir önceki çardan farklı yöntemler izlemeleri nedeniyle uzun yıllar toplumsal manada istikrar yakalayamamıştır. Aydınlanmış despotizmden, Kurtarıcı Çar'a, Korkunç Ivan'dan, Liberal Çar'a farklı dönemlerde Çarlara gerek fiili uygulamalarından dolayı gerekse ideolojik nedenlerden dolayı birbirlerinden çok uzak anlamlar içeren adlandırılmalara gidilmiştir. Bu istikrarsız süreçlerde, Rus ordusunun genel anlamda başarılı olması toplumsal yükü hafifletse de kimi zamanlarda savaşlarda alınan yenilgiler, yeni vergiler, hasatların beklenenin altında yapılması gibi durumlarda ekonomik yük köylülere yüklenmiştir. Önceleri hukuki olarak kölelikten bahsedilemez olan Rus toplumsal yapısı daha sonraları öncelikle yarı serflik ve nihayetinde tam serflik ile iyice soyluların egemenliği altına girmiştir. bu süreçte hoşnutsuzluğu artan halk bir takım toplumsal önderlerin isimleriyle adlandırılan isyanlarla haklarını aramaya çalışmışlardır. Bu arayış çarların isyanları şiddetli yöntemlerle bastırılmasıyla zaman zaman kesintiye uğramıştır. Skocpol, Rus modernleşmesinin sonuçları arasında sayabileceğimiz Rus Devrimi için, köylülerin durumunu şu şekilde özetlemektedir: kolektif mülkiyete sahip

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: D74, J15, N45 * ID:448 K:238**

<http://www.akademikbakis.org>

olan çok sayıda köylünün bu toprakları kurtarmalık bir biçimde kiralaması ve Rus bürokrasinin denetiminde toprakların yönetiminin köylülerde olması (Skocpol, 2004: 301). Katı bürokratik yapı, soyluların yönetimde söz sahibi olmayışı ve ezilen köylünün Rusya’da kaçınılmaz bir toplumsal devrimi tetiklediğini söylemek mümkündür.

6. Sonuç Yerine

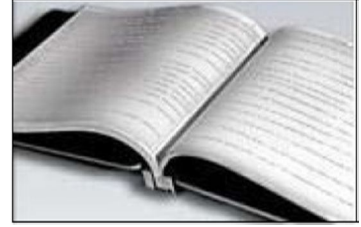
Batı-dışı toplumların modernlik adına Avrupa’yı model alıp; onlar gibi kurumsallaşmayı, onlar gibi giyinmeyi, onlar gibi yaşamayı ve hatta onlar gibi düşünmeyi hedeflediklerini söyleyebiliriz. Çalışma bağlamında yalnızca Rusya örneğine değinilmiş olmakla birlikte, modernleşme çabası içerisinde Osmanlı İmparatorluğu, Japonya, Mısır, Peru gibi pek çok farklı coğrafyadan örnekler görmek mümkündür. Modernleşme çabası içerisine girmiş bu toplumların dikkatlerinden kaçırıldıkları belki de en önemli nokta Batı tipi modernleşme sürecine kendi dinamikleri içerisinde ve uzunca bir tarihsel devrim akabinde girmiştir. Yani Batı için modernleşme bir “süreç” olarak toplumsal dönüşüm içerisinde meydana gelmiştir. Batı dışında kalan toplumlar ise Batı’nın yüzyıllar boyunca işleyen bu süreç doğrultusunda ulaştıkları noktaya, onların kurumların taklit ederek erişebileceklerini düşünmüşlerdir. Ezcümle batı dışı toplumlarda ise modernleşme bir “proje” olarak göze çarpmaktadır. Modernleşme sürecinin bir proje olduğu toplumlarda ise

Batı’nın yakalamış olduğu başarıyı yakalamanın “bir hayal olduğunu” söylemek mümkündür.

Rusya, modernleşme projesinde ekonomik ağırlığın neredeyse tamamını köylülere yüklemiştir. Bu durum ise köylüler arasında huzursuzluğa neden olmuş ve altında kaldıkları serflikten kurtulmak için “devlet” ile mücadeleye girişmişlerdir. Bu durum yalnızca Rusya’ya özgü bir seyir değildir. Lale Devri’nin sonunu getiren olay da Osmanlı topraklarında çıkan bir halk isyanıdır. Diğer yandan Rusya’nın modernleşme aşamalarını tabandan yayarak değil de tepeden inmece bir model izlemesi modernleşmenin toplumsal devrimle sonlanmasının diğer bir nedeni olarak gösterilebilir. Sosyalist söylemlerin, halkın özgürlüğünü savunan vurgusu ise hukuki anlamda köle statüsünde olan köylüler için bir umut ışığı olmuştur. Toplumsal devrim, ya kapitalist sınıfa yakın bir devrim olacaktı ya da sosyalist kökenli bir devrimle sonuçlanacaktı. Köylülerin toplumsal statülerinin bu denli kötü olması Lenin önderliğinde sosyalist bir devrimi gerçekleştirmesine ön ayak olmuştur. Yönetici elitler tarafından yönetilen ve yönlendirilen Rus Modernleşme projesi Rusya’da meydana gelen Devrimin tek başına nedeni olmasa da Devrimi tetikleyen önemli bir unsur olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz.

Kaynakça

Acar, K. (2008). Osmanlı ve Rus Modernleşmesine Dair Bazı

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

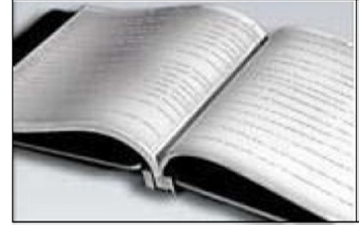
ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: D74, J15, N45 * ID:448 K:238**

<http://www.akademikbakis.org>

- Görüşler, (Ed.) B. Gencer, Muhafazakar Düşünce Dergisi, Yıl 4, Sayı 16-17, Bahar-Yaz, 59-86.
- Acar, K. (2009).** Ortaçağ'dan Sovyet Devrimi'ne Rusya, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Altun, F. (2005).** Modernleşme Kuramı Eleştirel Bir Bakış, Küre Yayınları, İstanbul.
- Belge, M. (2009).** Batılılaşma: Türkiye ve Rusya, (Ed.) U. Kocabaşoğlu, Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt 3, Modernleşme ve Batıcılık içinde, İletişim Yayınları, İstanbul, ss. 43–55.
- Berkes, N. (2011).** Türkiye'de Çağdaşlaşma, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Cevizci, A. (1999).** Paradigma Felsefe Sözlüğü, Paradigma Yayınları, İstanbul.
- Çetin, H. (2003).** Modernleşme ve Türkiye'de Modernleşme Krizleri, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- D' Encausse, H. C. (2003).** Tamamlanmamış Rusya, (çev.) R. Uzman, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Eisenstadt, S. N., (2007).** Modernleşme Başkaldırı ve Değişim, (çev.) U. Coşkun, Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- Göle, N. (2009).** Batı Dışı Modernlik: Kavram Üzerine, (Ed.) U. Kocabaşoğlu, Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt 3, Modernleşme ve Batıcılık içinde, İletişim Yayınları, İstanbul, ss. 56–67.
- Heper, M. (1973).** Modernleşme ve Bürokrasi Karşılaştırmalı Kamu Yönetimine Giriş, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara.
- Ivanov, S. M. (2007).** Çağdaşlaşma Sürecinde Rusya'nın ve Türkiye'nin Yazgılarındaki Benzerlik Üzerine (18. Yüzyıl – 20. Yüzyılın Başları), (Çev.) B. Duru, (Ed.) A. Mengi, Ruşen Keleş'e Armağan, Demokrasi ve Politika, Hukuk Yönetim ve İktisat Üzerine, İmge Kitabevi, Ankara, ss. 433–444.
- İnalçık, H. (2006).** Atatürk ve Türkiye'nin Modernleşmesi, (Ed.) D. Atılğan, Ankara Üniversitesi'nin 60. Kuruluş Yılı Armağanı Atatürk ve Türk Dili ve Edebiyatı, Türk Eğitimi ve Türk Kültürü Konusunda Seçme Yazılar, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, ss. 289–296.
- Jeanniere, A. (2000).** Modernite Nedir? Modernite versus Postmodernite, (çev.) N. Tural, Vadi Yayınları, Ankara.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: D74, J15, N45 * ID:448 K:238**

<http://www.akademikbakis.org>

Jung, D. W. Piccoli, (2004). Yol Ayrımında Türkiye, Kitap Yayınevi, İstanbul.

Kaya, S. (2010). Rus Dış Politikasında Batı Karşıtlığının Düşünsel ve Tarihsel Gelişimi, Akademik Bakış, Cilt 4, Sayı 4, Kış, 41-77.

Kennedy, P. (1996). Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri, (çev.) B. Karanakçı, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara.

Kocabaşoğlu, U. (2009). Sunuş, (Ed.) U. Kocabaşoğlu, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 3, Modernleşme ve Batıcılık içinde, İletişim Yayınları, İstanbul, ss. 13–17.

Kollmann, N. S. (2009). From Moscow Towards St Petersburg 1450-1598, (Ed.) G. L. Freeze, Russia a History, Oxford University Press, New York.

Köker, L. (2009). Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi, İletişim Yayınları, İstanbul.

Kurat, A. N. (2010). Rusya Tarihi Başlangıçtan 1917’ye Kadar, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Mardin, Ş. (2011). Türk Modernleşmesi Makaleler 4, İletişim Yayınları, İstanbul.

McNeill, W. H. (2005). Dünya Tarihi, (çev.) A. Şenel, İmge Kitabevi, Ankara.

Milner-Gulland, R. N. Dejevskiy, (1993). Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi, Rusya ve Sovyetler Birliği Tarihi, VIII. Cilt, (çev.) M. Çulhaoğlu, İletişim Yayınları, İstanbul.

Moore, Jr. B. (2003). Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Temelleri Çağdaş Dünyanın Yaratılmasında Soylunun ve Köylünün Rolü, (çev.) Ş. Tekeli, A. Şenel, İmge Kitabevi, Ankara.

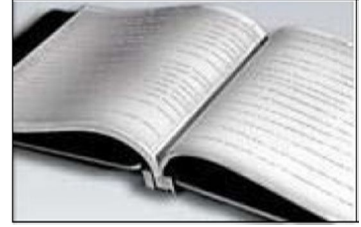
Ortaylı, İ. (2009). İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, Timaş Yayınları, İstanbul.

Parmele, M. P. (2011). A Short History of Russia, Nabu Press, Charleston.

Riasanovsky, N. V. (1992). The Image of Peter The Great in Russian History and Thought, Oxford University Press, New York.

Rowney, D. K. (1982). Structure, Class, and Career: The Problem of Bureaucracy and Society in Russia, 1801-1917, Social Science History, Volume 6, No. 1, Winter, 87-110.

Skocpol, T. (1976). France, Russia, China: A Structural Analysis of Social Revolutions, Comparative

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

*JEL KOD: D74, J15, N45 *** ID:448 K:238*

<http://www.akademikbakis.org>

Studies in Society and History,
Volume 18, Issue 2, April, 175-210.

Skocpol, T. (2004). Devletler ve Toplumsal Devrimler, Fransa, Rusya ve Çin'in Karşılaştırmalı Bir Çözümlemesi, (çev.) S. E. Türközü, İmge Kitabevi, Ankara.

Toynbee, A. J. (1952). The World And The West,
http://downloads.bbc.co.uk/rmhttp/radio4/transcripts/1952_reith1.pdf
(20.04.2011).

Trimberger, E. K. (2003). Tepeden İnmece Devrimler, Japonya, Türkiye, Mısır, Peru, (çv.) F. Uslu, Gelenek Yayıncılık, İstanbul.

Vernadsky, G. (2010). Rusya Tarihi, (çev.) E. Mızrak, Ç. Mızrak, Selenge Yayınları, İstanbul.

Ward, R. E. A. Rustow, (1964). Political Modernization in Japan and Turkey, Princeton University Press, New Jersey.